

FORRÁSKÖZLÉS

„... *Eredménytelen vadászat*”

Laczkó Dezső napló feljegyzései 1919-ből

RAINER PÁL

KORÁBBAN MÁR KÖZREADTUK LACZKÓ DEZSŐ (Trencsén, 1860. július 22. – Veszprém, 1932. október 28.) az 1888-óta Veszprémben élő kegyesrendi (másként piarista) szerzetes, földrajz–természetrájk szakos tanár, geológus, 1912–1918 között a veszprémi kegyesrendi főgimnázium igazgatója, s egyben 1903–1932 között a Veszprémvármegyei Múzeum igazgatója¹ első világháború alatti noteszeinek feljegyzéseit. A centenárium alkalmával a feljegyzéseket most az 1919-es évvel folytatjuk.

Közismert, hogy a vesztes első világháborút követő 1919-es esztendő gazdasági nehézségekkel, társadalmi feszültségekkel, vörös forradalommal és fehér ellenforradalommal, valamint ellenséges katonai megszállással, az ország jelentős részének elvesztésével volt terhes.² Mindezen események az adminisztratív intézkedések mellett esetenként véres erőszakkal is társultak. Laczkó feljegyzéseit olvasva, többnyire mégis olyan érzésünk támad, mintha misem történt volna, s minden ment volna tovább a maga rendes kerékvágásában. Szinte csak egy-egy látszólag véletlenül odavetett megjegyzése utalt a rendkívüli eseményekre. Jóformán a vadászfegyverek beszolgáltatásának és a szocialista tanítói tanfolyamnak felemlítésével utalt mindössze a Magyarországi Tanácsköztársaságra. Ugyanígy, úgyszólván véletlenül értesülhettünk a román megszállásról, amikor megemlítette, hogy barátja és kollégája, Taeger német geológus a helyi román parancsnokságtól nem kapott engedélyt egy

¹ Laczkó életútjáról: SZŰCS 1933; LÓCZY 1938. 26–33.; KANSZKY 1942. 340–349.; DAX 1990. 29–33; LÉH-KOLTAI 1998. 223.; Múzeumi arcképcsarnok 2002. 535–536.; HUCHT-HAUSEN 2009. 99–98.; RAINER 2011.; S. PERÉMI 2011.

² Az 1919-es év helyi történéseinek jó összefoglalása: NAGY 2013.

kutatáshoz. Ugyancsak epizód jellegű a Prónay-különítmény tisztjeinek felemlítése egy közös vadászat kapcsán.

Persze valószínűleg mindez egy védekező reflex része volt. Laczkó a feje tetejére állt világban is igyekezett folytatni a korábban megszokott polgári életbeosztását, napirendjét, geológiai és régészeti kirándulásokkal, vadászatokkal. Talán ez által kísérte meg megőrizni lelki egyensúlyát, amelyet már a világháborús évek folyamatos nehézségei is erősen kikezdehettek és mindezen folyamatoknak még koránt sem ért végük. A kommün alatt rendtársainak többségéhez hasonlóan ő is aláírta a rendjéből való kilépés és a tanácskormányhoz való hűség nyilatkozatát. A részleteket sajnos nem ismerjük (a most közreadásra kerülő notesz is hallgat erről), de bizonyára mindez nem csekély lelki tusakodással járhatott. Másrészt alighanem célirányos és ajánlatos volt lehetőleg eltűnni a jobban szem előtt lévő megyeszékhelyről, Veszprémből, és meghúzódni a csendesebb vidéken a nehéz napokban. Esetleges kompromittáló feljegyzések készítése pedig nem számíthatott az életbiztosítás kelletkei közé. Így azután meglehetősen grafomán alkata ellenére is ajánlatos lehetett bizonyos események említés, feljegyzés nélkül hagyása. Szükszavú feljegyzései ennek ellenére is fontos kordokumentumai a mikro régióknak. A címnek választott Laczkó idézetet pedig akár kétféleképpen is értelmezhetjük, esetenként ugyan nem sikerült Laczkó vadászata, viszont őt sem sikerült a rendszernek levadásznia. A túlélés számára sikerült. Viszont számtalan kor- és sorstársa nem bizonyult ilyen szerencsésnek.

„A veszprémmegyei múzeum és könyvtár 1919. évi fejlődéséről és állapotáról szóló jelentés” címet viselő írásában Laczkó Dezső a következőképpen összegezte a proletárdiktatúra múzeummal kapcsolatos eseményeit: *„Az 1919-iki forradalmi esztendő a veszprémmegyei múzeumot csaknem teljes téltenségre kárhoztatta. Közös sorsa vala ez, – úgy hisszük, – más ilyenmú kulturintézeteinknek is. Előbb a szocialista, majd a kommunista kormány nagyhangú intézkedésében, rikító plakátjain valóságos kultureldorádót hirdetett és ígért az országnak, a mi azonban az intézkedésekben kudarccal, végeredményében pedig felbecsülhetetlen értékű erkölcsi és anyagi kulturértékek pusztulásával végződött.*

A kommunista közművelődési tanács ismételten is készülődött a múzeum és könyvtár szocializálásához, a mit azonban sikerült szerencsésen elhalogatni a vörösuralom bukásáig. Anyagi kárt tehát az intézet nem szenvedett, de – sajnos – ujat sem teremthetett semmit. Még a gyűjtemények nyilvános látogatását is be kellett szüntetni, sőt a becsesebb műanyagot és a nemesfém tárgyakat a kiállított anyagból ki is venni, ezekben a bizonytalan időkben. A régiségtárgyak vásárlását a szédületesen emelkedő árak, a gyűjtést a megnehezített közlekedés, az ásatást pedig a munkáshiány tette lehetetlenné. Annál nagyobb erővel folyt vármegyeszerte a műkincsek hivatalos rekvirálása, másként „köztulajdonba vétele”. De hogy miféle s

milyen értékű megyei múzeális anyag kallódott el ily módon, azt talán sohasem fogjuk tudni számbavenni.”³

Hasonlóan vélekedett a román megszállás eseményeiről is: „A szovjet köztársaság augusztusi bukása után átestünk a közmondásos csöbörből a vödörbe. Ezen hónap 16-ik napján ugyanis bevonultak városunkba az oláh csapatok s megszállva tartották azt és közeli vidékét egészen október 3-ig.⁴ Intézetünket ugyan sikerült ezeknek a derék kulturharcosoknak közelebbi érdeklődésétől is távoltartani, de természetesen csak azáltal, hogy itt tartózkodásuk alatt a múzeum semminemű életjelt magáról nem adott.”⁵

Laczkó Dezső irat hagyatékát a veszprémi Laczkó Dezső Múzeum Múzeumtörténeti Adattára őrzi. 1919-es feljegyzéseit a 10. számú (1916 és 1920 között vezetett) notesza tartalmazza. A notesz egy 16,8x11.6 cm méretű, sötétzöld-fekete aprókockás borítójú, külső sarkain enyhén legömbölyített formájú, sima (vonalazás nélküli) lapokat tartalmazó bolti papírfüzet. A feljegyzések fekete grafit és helyenként tintaceruzával íródtak.⁶ Laczkó írása helyenként meglehetősen nehezen olvasható, főleg a nem közismert személy- és földrajzi nevek, valamint a geológiai, paleontológiai szakkifejezések olvasata lehet problematikus. A bizonytalan olvasatot zárójelbe tett kérdőjellel, a kiolvasni nem sikerült részeket pontozással jelöltem.

A napló feljegyzések

1919. jan. 18. Hajmáskér. Teimer ... alezr.⁷ meghívására és kocsiján a tüzérs.⁸ laktanyában, kül.⁹ Salvator fh.¹⁰ lakásán maradt műtárgyak megbecsülésére. 8–10 db arckép (Fer. Jozs.¹¹ Albrecht,¹² s más fgk)¹³ olaj-másolatok (400–500 K drbja),

³ LDM Múzeumtörténeti Adattára 1971/1884. (1920/8.).

⁴ Valójában 1919. október 6-ig tartott Veszprémben a román megszállás.

⁵ Ugyanott.

⁶ LDM Múzeumtörténeti Adattára 48.816/1977.

⁷ alezr. = alezredes. Theimer (helyenként Teimer) Oszkár 1915-ben a m. kir. 3. (kassai) honvéd tábori ágyús ezred őrnagya volt. (Ehrenbuch 1917. 392.)

⁸ tüzérs. = tüzérségi

⁹ kül. = különösen

¹⁰ fh. = főherceg

¹¹ Fer. Jozs. = Ferenc József császár és király (uralk.: 1848–1916)

¹² ALBRECHT Habsburg főherceg, m. kir. herceg (Bécs, 1817. aug. 3. – Arco, 1895. febr. 18.) cs. (és) kir. tábornagy, 1869-től az osztrák–magyar hadsereg főfelügyelője. (HAMANN 1990. 41–42. két képpel)

¹³ fgk = főhercegek

Lip. Salvátor¹⁴ nagy térdképe (jó ca 2000 K),¹⁵ kisteremben Todtenbatterie¹⁶ (kópia?) (5–6000 K) – F. J.¹⁷ bronz mellszobra (kópia 5000 K) – egy szénrajz (300 K). 2 album (proponálva a múzeumban való elhelyeztetést).

Jan. 31. – febr. 2. Zsófia-p.¹⁸ Vadászat Hajek Lászlóval. I/31-én délután szánon(?), 30–40 cm hó, pompás 2 ¼ órás út. Másnap d. e. a 3 erdészszel és 3 erdővéddel a Kabhegy ny. és é lejtőin vaddisznó hajtás. Kicsapázva(?) 3 farka és 2 magános darab. A csúcs alatti hajtásban (F6?) 3 lövés 1 drb erősen megsebesült (Fodor Pista). Másnap meglett. D. u. szarvasüzés eredmény nélkül. A reggeli szánon való kivonuláskor, a Somberek¹⁹ felől az öregerdő felé egy csapat bika iparkodott át a mezőn. H. L.²⁰ 1 csapatra egy hibás lövést adott le. A bikák (ca 20 drb) megfordulva, közünk s a Somberek közt havas síkon eldefiliroztak²¹ 3–400 lépésnyi távolban, majd egy szintén Somb.-ről leváltott sutacsapat (ca 45–50 drb)tal egyesülve a puszta irányában mentek fel a téglavető melletti erdőrészbé. Felejtetetlen látvány a havas síkon! – Tovább haladva a D.....t réten ismét ca 30 db suta. H. és én is tettem lövést. Táv. 200 l.²² – H. üres az enyém egy b.....t combon talált. D. u. kerestük, de a nagy hó (40–50 cm, a fiatal fák és hajtások a földig lenyomva a sűrűben minden iparkodást meghiusított.

II/2. reggel szánon Somberekre. 1 csoport (25–30) sutára H. L. üres lövést. Egyik hajtásban magam is elhibáztam egy sutát. Fejlövés 50 l. többi testrészt láttatlanul mar.²³ Egy másik lövés nélkül ugrott át a línián. D. u. szánon haza. A murvagödrö-

¹⁴ Lip. Salvátor = LIPÓT SZALVÁTOR Habsburg főherceg, m. kir. herceg (Altbunzlau, Csehország, 1863. okt. 15. – Bécs, 1931. szept. 4.) cs. és kir. vezérezredes, 1907-től az osztrák–magyar tüzérség főfelügyelője (ilyen minőségében volt fenntartott lakása a hajmáskéri tüzérségi táborban). Számos műszaki, haditechnikai újítás feltalálója. 1918–1930 között Barcelonában élt. (GÁSPÁR 1915. 141–143. fényképpel; HAMANN 1990. fényképpel)

¹⁵ 2000 K = 2000 Korona (értékű)

¹⁶ Todtenbatterie (Batterie der Toten) = a holtak ütege, azaz a cs. kir. 8. tüzér ezred 7. lovagló ütege (parancsnoka: August von der Groeben százados), amely a königgrätzi ütközetben, Chlum mellett (1866. júl. 3.) csaknem utolsó emberéig (elesett 2 tiszt és 44 fő legénység, életben maradt 1 hadnagy és 1 szakaszvezető) harcolt a poroszokkal szemben. Katonáinak helytállása több művészt is megihletett. A szóban forgó festmény is az üteg pusztulását ábrázolhatta. (A magyar katona. 2:393–396. a cs. és kir. Katonai Földrajzi Intézet az üteg pusztulását ábrázoló fénynyomatának reprodukciójával. Továbbá FELSZEGHY 1938. 61.)

¹⁷ F. J. = Ferenc József

¹⁸ Zsófia-p. = Úrkút, Zsófia-pusztá

¹⁹ A Somberek hegy (453 m) Zsófia-pusztától D–Dk-re található.

²⁰ H. L. = Hajek László

²¹ elvonultak

²² Táv. 200 l. = távolság 200 lépés

²³ mar. = maradt

sön túl, az ereszkedő jobbán álló fenyvesben az uttól alig 20 lépésnyire 2 álló és 2 fekvő bika (6-os – 10-esig). Fel sem vettek bennünket, akár az állatkertben! K:²⁴ Wolf erdőőr 10, hajtófiu 6, kocsis 16, cseléd(?) 10 K, szivar 12 K. – Háziasszonytól 2–2 szarvasfagyús gyertyát kaptunk ajándékba.

F. P-val baráti poh. ürit.²⁵

1919. II/3 Du Rainprecht Antal²⁶ főisp. kormánybiztos figyelmét felhívtam a veszprémi cementmárgára, hivatk. a polgármesterrel²⁷ régebben történt megbeszélésekre. Később belevontam Istvánffy Miklós²⁸ ny. ezredest és Dr Rupert Rezső²⁹ ügyvédett (sic!). II/25 Istvánffynak megmutattam a márgatelepeket.

²⁴ K: = költségek

²⁵ poh. ürit. = pohár ürités

²⁶ RAINPRECHT (helyenként Reinprecht) ANTAL dr. jur. (Vál, Fejér vm. 1881. júl. 24. – Budapest, 1946. okt. 6.) Ausztriai eredetű, 1628-ban magyar nemességet kapott család tagja, ügyvéd, mezőgazdász. A Veszprémi Piarista Gimnáziumban érettségizett. Ügyvédi oklevelet és Mosonmagyaróváron gazdász képzettséget szerzett. 1908–1909 között a veszprémi püspökség jószágkormányzója. Liberális, radikális, humanista, pacifista szemléletű. Miután erőteljesen bírálta munkaadója szociális érzéketlenségét, elbocsájtották. Ezután ügyvédi tevékenységet folytatott. A világháborúban egy ideig tartalékos huszár kapitányként szolgált. 1917-ben és 1918. nov. 1. – 1919. márc. 17. között Veszprém vármegye főispánja. Polgári radikális, üdvözlölte az „öszirózsás” forradalmat, csatlakozott a Károlyi-párthoz, kormánybiztos. 1919. március közepén – érezte a közeli szélsőbalra-tolódást, egy két halálos áldozatot és több sebesültet követelő március 15-i pápai lövöldözés követően – lemondott főispáni tisztéről. A Tanácsköztársaság alatt bakonyi birtokára, Szentgál–Antalházára (ma Pénzesgyőr–Kerteskö, Veszprém m.) internálták. A kommün után szorgalmazta az abban résztvevők büntetéseinek enyhítését. 1922–1926 között a veszprémi választókerület ellenzéki nemzetgyűlési képviselője. 1926-tól a Páneurópai mozgalom hazai szószólója. Miután politikailag teljesen elszigetelődött Budapestre és antalházai birtokára visszavonulva élt. (GY. LOVASSY 1996; HUDI 1998. 123–127.; VARGA 2014. 839–840.; MIHÁLYFI–RUPERT 2017. 75.)

²⁷ KOMJÁTHY LÁSZLÓ dr. jur. (Veszprém, 1876. szept. 2. – Veszprém, 1930. aug. 30.) Szülei Komjáthy Lajos és Fábíán Mária. Tanulmányait szülővárosában végezte, majd Budapesten jogi doktorátust szerzett. A veszprémi takarékpénztár ügyésze. 1905. júl. 24-től városi rendőrkapitány. 1911. febr. 9. – 1930. jan. 1. között Veszprém megyei jogú város polgármestere. Az 1919-es kommün idejében állásából felmentették. Nyugdíjazása után a járásbíróság mellé rendelt ügyészség megbízottja. (HAHN–ZSADÁNYI 1929, fényképpel, oldalszámozás nincs!; HO-GYA 1998, 31–33. fényképpel; CSISZÁR 2014.; FÖLDESI 2014.)

²⁸ ISTVÁNFY MIKLÓS, nagyváradi (Budapest, 1870. nov. 4. – Balatonfüred, 1955. jún. 14.) hivatásos katonatiszt, ezredest. 1889-ben végezte el a Ludovika Akadémiát. A 23. (nagyzebeni), majd a 4. (nagyváradi) honvéd gyalogezrednél szolgált. Később a Ludovikán a fegyver és lőszer tanára. Utóbb a 18. (soproni) honvéd gyalogezred fegyver és lőszer tiszteje. Az 1. világháborúban a 31. (veszprémi) honvéd gyalogezred II. zászlóaljának volt a parancsnoka. 1918-ban a Veszprémi Katonai Körlet parancsnoka. 1919 után a Nemzeti Hitelintézet Rt. veszprémi fiókjának igazgatója, a MOVE alelnöke, városi képviselő, számos egyesület választmányi tagja. 1930-tól Balatonfüreden, az Apponyi Albert (ma Mikes Kelemen) utcában lakott. Az ottani ref. temetőben nyugszik. (HERCZEGH 1936. 20.; VARGA 2014. 471–472.)

²⁹ RUPERT REZSŐ dr. jur. (Devecser, Veszprém vm. 1880. máj. 25. – Szentés, 1961. jún. 20.)

919. III/1. (Dragonitsné Becske Margit) felhozott a múzeumba egy római ezüstgyűrűt. Sima vaskarika ovális lappal. Az egész bevonva sima ezüstlemezzel. A lapon kalcedon lemez Jupiterrel, mellette sas, balkezén kis lar. Barbár vésés. Dragonits szerint a gyűrű csontvázról való. Karcuklóján hasonló kövel ékesített ezüst karperec is volt és pénzek is. Előjött a hajmáskéri Berekalja-hegy nyugati, országut menti lejtőjén katona gyakorló árkok ásása alkalmával³⁰ (17–XVIII– NW. – R mező)³¹ Az érmek és a karperec a katonák kezén elkallódott. Beóthy³² százados is tud róla.

vagyonos veszprémi ügyvéd, politikus, az ún. „Rupert-ház” (Veszprém, Ányos u. 1–3.) építetője. Az I. világháborúban a m. kir. 31. népfőlkelő gyalogezred tartalékos főhadnagya. A Károlyi-kormány alatt (1918–1919) a Veszprémi Hírlap felelős szerkesztője. A Tanácsköztársaság alatt túszerkesztő Veszprémben, majd szabadulása után Ausztriába menekülve (Bécs, Feldbach) részt vett az ellenforradalom szervezésében. 1920–1926 között nemzetgyűlési, majd országgyűlési képviselő. Kezdetben az Országos Kisgazda- és Földműves Párt, 1922-től a Függetlenségi Kisgazda, Földműves és Polgári Párt tagja. 1924-től az Országos Kossuth Párt (a Károlyi-féle Magyarországon maradt liberális baloldaliak pártja) elnöke. 1926-ban és 1931-ben ugyanezen párt képviselőjelöltje. 1935–1944 között ismét képviselő. 1935-ben pártja Bajcsy-Zsilinszky Endre Nemzeti Radikális Pártjával szövetkezve indult. 1939-ben Rassay Polgári Szabadság-pártjának listáján jutott mandátumhoz. Az 1944-es német megszállást követően bujkált. 1945–1947 között a Polgári Demokrata Párt tagja és 1945. jún. – dec. között képviselője. 1947. márc.-tól a Párt alelnöke, 1947. júl.-tól országos intézőbizottságának tagja. 1947. okt.-ben miután a Magyar Kommunista Párt nyomására kizárták a pártból, végleg visszavonult a közéletből. Az 1950-es években megjárta a recski internálótáborot. Egész életében a mindenfajta szélsőségektől mentes polgári politikálás híve volt. (VARGA 2014. 874.; MIHÁLYFI–RUPERT 2017. 76.)

³⁰ MRT 2. 1969. 98. 21/6. régészeti lelőhely.

³¹ Hivatkozás a megfelelő térképszelvény (Spezialkarte von Österreich–Ungarn 1 : 75 000, Zone 17 Colonae XVIII. északnyugati rész) jelölésére.

³² BEÓTHY DEZSŐ (Püspökladány, 1885. ápr. 2. – Veszprém, 1956. márc. 11.) hivatásos katonatiszt, 1905. aug. 18. hadnagy, 1910. máj. 1. főhadnagy, 1915. jan. 1. százados, 1921. szept. 1. őrnagy, 1926. máj. 1. alezredes, 1933. máj. 1. ezredes, 1938. nov. 1. címzetes vezérőrnagy. Beóthy Gábor veszprémi törvényszéki bíró fia. A középiskolát Veszprémben, a Ludovika Akadémiát Budapesten végezte. 1905-től hadnagy a m. kir. 11. (munkácsi) honvéd gyalogezrednél. Később a 17. (székesfehérvári), 1912-től a 31. (veszprémi) honvéd gyalogezrednél szolgált. 1914-ben a 79. honvéd menetzászlóalj 1. századának parancsnokaként vonult a harctérre. A 31-es honvédeknel század- és zászlóalparancsnok, ezred 1. segédtiszt az orosz és az olasz fronton. Utóbb Veszprémben pótszázad parancsnok. 1919-ben a Veszprémi Direktórium tagja. Az 1920-as években csapattiszt. 1927-ben a jutasi m. kir. „Kinizsi Pál” Csapataltisztképző Intézet tanára, 1935–1938 között parancsnoka. 1934. szept.-től a 31. honvéd gyalogezred Bajtársi Szövetségének ügyvezető elnöke. 1939-ben nyugállományba helyezték. A Magyar Élet Pártja városi elnöke, országgyűlési képviselő. Az 1950-es években Felsőörsön élt. Kitüntetései: Katonai Érdemkereszt 3. oszt. hadidíszítménnyel, Magyar Érdemkereszt 3. oszt., Ezüst- és Bronz Katonai Érdemérem, Károly Csapatkereszt, Magyar Háborús Emlékérem, Német Vaskereszt 2. oszt. (HERCZEGH 1936, 230., 352., 355. jobbra lent arcképe, 356.; A 31-es honvéd emlékmű ünnepélyes felavatása. VH, 47. évf. 1939. 27. sz. (jún. 11.) 1–2.; FÖLDESI 2010, 82–83. fényképpel)

III/12. Szalonkaes. Márkó. Deszkagunyhó Jó huzás. S: 6 löv. 2 szal.³³ – Össz.³⁴
13 l. 4 sz. (Kajdacsy, Szecsey, Pintér, Tanda, R...)

III/13. Jó huzás u. ott. – S. 1 l. 1 sz. – Össz. 10 l. 2 sz. (Hajek, Rád. Gy. és A.
Tanka, Halmi, Vetel)

III/22 B..... Andor a vámosi³⁵ alsó erdőben vizsla elől 12 drbot lőtt.

A Magyar Vörös Hadsereg katonái. Szemlátomást nem proletárok, hanem úri fiúk, feltehetőleg korábban a világháborúban is szolgált tartalékos tisztek vagy tisztjelöltek. Özv. Lax Jenőné veszprémi fényképész felvétele. (LDM–TFGy ltsz. 73.5305.)

³³ 6 löv. 2 szal. = hat lövés két szalonka

³⁴ össz. = összesen

³⁵ Nemesvamos

III/26-án a vadászfegyvereket beszolgáltattuk a rendőrségre – (14-es lankaszter, 1 Kropacsek-golyós p. és 1 tiszti revolver), – és ca 300 db vegyes töltény).

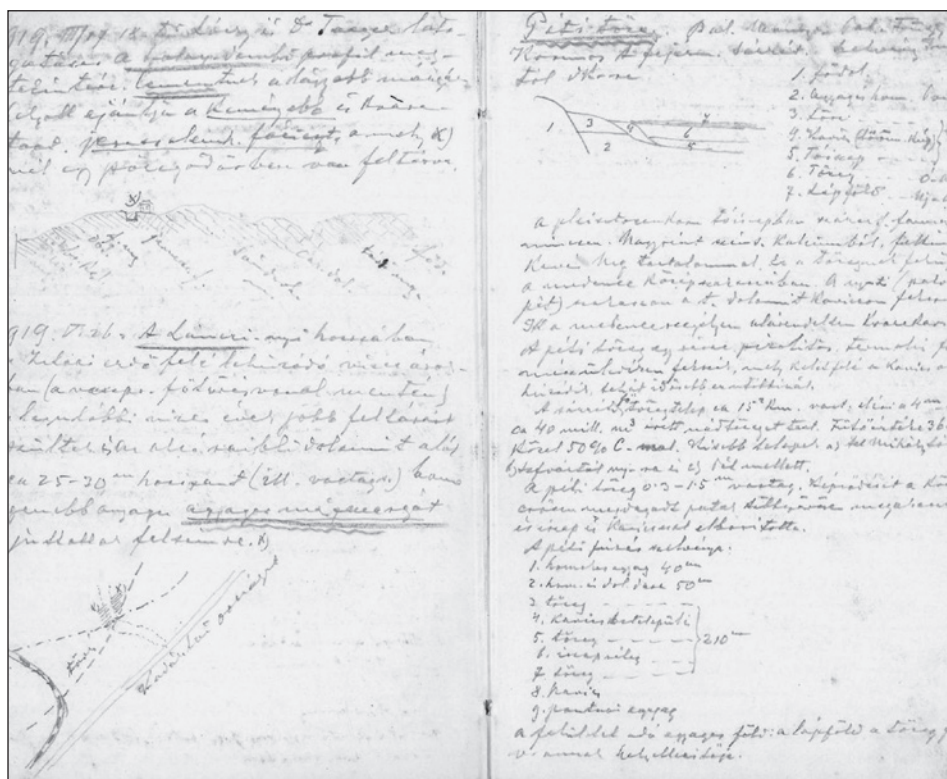
1919. III/17. ... Dr Lóczy³⁶ és Dr Taeger³⁷ látogatása. a Szalaidombi³⁸ profil megtekintése. Cementnek a lágyabb márgás helyett ajánlja a keményebb és
..... faciest, amely x)nél egy pöcegödörben van feltárva.

1919. V. 26. A Láczi-ny-i hosszában a Z.....i erdő felé lehúzó víz árokban (a veszpr. főtörésvonal mentén) a legutóbbi víz évek jobb feltárását születtek ... alsó raibl dolomit alól ca 25–30 m hosszant (ill. vastagon) homogénebb anyagu agyagos mészmárgát juttattak felszínre.

³⁶ LÓCZY LAJOS, lóczy dr. techn. (Pozsony, 1849. nov. 4. – Balatonfüred, 1920. máj. 13.) Korának legjelesebb magyar geográfusa, geológusa, egyetemi tanár. 1869–1874 között végezte műegyetemi tanulmányait Zürichben, ahol mérnöki oklevelet szerzett. Hazatérve Budapesten, a Magyar Nemzeti Múzeum ásványtárában lett segédőr. 1877–1880 között részt vett gr. Széchenyi Béla Kelet-Ázsiai expedíciójában, csaknem egész Kínát beutazta. 1883-tól a m. kir. Földtani Intézet osztálygeológusa, 1886-tól műegyetemi rendkívüli-, 1888-tól tudományegyetemi rendes földrajz tanár. 1890–1893 között, majd 1905-től haláláig a Magyar Földrajzi Társaság elnöke. 1907-től vezette az Erdélyi-medence fúrásokkal történő feltárását. 1908-tól a m. kir. Földtani Intézet igazgatója. 1888-tól az MTA tagja, 1920-tól tiszteletbeli tagja. 1894-ben a berlini Gesellschaft für Erdkunde Karl Ritter ezüstérmével, 1900-ban a párizsi Académie Française Csihacseff-díjával tüntették ki. „A Balaton környékének geológiája” című munkájáért 1917-ben megkapta az MTA nagydíját. Nagyszámú publikációja komoly értéke a hazai földrajz tudománynak. (RÉVAI 1915, 12:815–816., 1927, 20:573–574.; CHOLNOKY 1998, 246–254.; Múzeumi arcképcsarnok 2002. 565–568.)

³⁷ Dr. TAEGER, HEINRICH (Stettin, Poroszország, 1881. júl. 20. – ? 1939. márc. 23.) Német geológus, bányageológus. A breslauer egyetem földrajzi intézetének munkatársa. 1904-től a m. kir. Földtani Intézet alkalmazásában, id. Lóczy Lajos, Cholnoky Jenő és Laczkó Dezső társaságában részt vett a Vértes és a Bakony hegységek geológiai kutatásában. Megkedvelhette ezt a vidéket, mert Arácson (akkor Zala vm., ma Balatonfüred–Arács, Veszprém m.), a Kerekdombidűlőben telket vásárolt magának. Az I. világháború félbeszakította kutatásait. A német hadsereg tartalékos tisztjeként (századosként szerelt le) Észak-Franciaországban, Flandriában és Romániában katonáskodott. A háború után folytatta magyarországi kutatásait és hazánkban telepedett le (Budapest, Zsigmond u. 9.). Ekkor a Magyar Általános Kőszénbánya Vállalat alkalmazásában állott. Felesége, Hilda valószínűleg magyar volt. 1931-ben – és feltehetően máskor is – kutatást folytatott a veszprémi múzeum paleontológiai gyűjteményében. Laczkó Dezsőhöz szakmai kapcsolat és barátság fűzte, a veszprémi Laczkó Dezső Múzeum adattára több 1909 és 1931 között Laczkó Dezsőhöz írt levelét őrzi. (RÉVAI 1925. 17: 798., 1935. 21:787.; LÓCZY 1940; Múzeum évi jelentése 1909. 5., 1930/31. 6.; LDM múzeumtörténeti adattár 48.856/1977.; Lóczy Lajos levelezőlapja Laczkó Dezsőhöz, Bp. 1907. jan. 6.: LDM Múzeumtörténeti Adattár 48.859/1977.; Cholnoky Jenő levele Laczkó Dezsőhöz, Bp. 1924. febr. 15.: LDM Múzeumtörténeti Adattár szám nélkül)

³⁸ Veszprém–Szalaidomb.

Az 1919. márc. 17. – máj. 26. közötti rész Laczkó Dezső naplójából

1919. jún. 10. Schandl Géza őrnagy társ.³⁹ Városlődre. Ebéd a Keller vendéglőben (pörkölt borjumáj, és sertésszelet burgonyával 0.5 l borral⁴⁰ 2 kenyérrrel; 12 Kor.) D. u. látog.⁴¹ Englert Józsinál. Túra: a közs.⁴² éi végéről a kislódi uton az ujmajor felé K-ról húzódó árkon fel. Innen a kislódi völgybe, leszállva egy mélyebb vízmosásos árkon, amelynek torkolata a községtől ca 1 km re nyílik. Vele szemk.⁴³ a széles völgy tulsó keleti peremén gazdag forrásvíz. Az említett árok torkában szénkibuvás. Primitív feltárásban. A kibuvás feletti árokparton ca 30 m magasan az ajkai

³⁹ társ. = társaságában. Feltehetően azonos lehet azzal a Schandl Gézával, aki 1919 márciusától a Magyar Tanácsköztársaság Veszprém Megyei Forradalmi Tanácsa katonai megbízottja volt. (CSABA 1959. 107.)

⁴⁰ Úgy látszik, itt nem sokat adtak a Tanácsköztársaság alatti szesztilalomra.

⁴¹ látog. = látogatás

⁴² közs. = község

⁴³ szemk. = szemközt

bányaigazgatóság megbízásából Denk György furórmester vezetése alatt fúrás folyik. Eddig köv.⁴⁴ eredménnyel: 0–7 m lösz; 8–13 m kongl.⁴⁵ és kavics; 17–27 m sárga majd kéesszürke homokos agyag. Ez utóbbi márgában a kibúvás helyén (Melanie Eschl?) Potamiter(?) p. F. mediten(?) D : ÉK. 30° Alatta fekszik a lignit, a furórmester próbaásása szerint 20 m vastagon. – Költs. ebéd 12 K. borrav.⁴⁶ 25 K vasút 9.20.

jun. 11. A Városlőd–németbányai iparvasuton (r.⁴⁷ ½ 8 kor) a Keresztliniáig. Azon túl a vasút-völgybe torkolló Szalmahíd–árokban, a pályatesttől ca 150 m-re Sebestyén püsp.⁴⁸ erdővéd régi szénaknát talált. Beleásott és jó minőségű barna szén hozott felszínre. Nem régen a városlődiek bocsátottak be egy kutató tárnát 2 m hossz. A szént tart. szürke kékes és sárgás agyag alatt fekszik, állítólag 5 m vastagon. A agyagot bemosott kavics fedi el. A szén állít. (S.) dk-nek és elég meredéken dül be. A tárna alja tele van vízzel. Sok fakadék a közeli árkokban is. A szomszédos meredekebb partfalán és hegylejtőn tömör .. mész(?). A K-re eső s a Keresztliniára felhuzódó emelkedést Steinkohlbergnek⁴⁹ hívják. A 25 000 tk.⁵⁰ illető helyén a tereprajz kijavítandó. – F. eocén (Barton ...) A Kr. allé és a szgáli út találk. pontjától É. és Ék-nek eső lejtők és dombtetőket apró kavics fedi. Az egész terület fakadékos, egészen le a Fekete-Sédig. Sebestyén lakása is rossz helyen van a térképen jelezve. A lakás melletti kert legmélyebbjén felrobbantott mészkő padok alatti agyagos márgából erősen szén(?) szagu víz. (a fe.....t l. IV alatt)

S.⁵¹ adott 4 drb római ezüstérmét, amelyek többed magukkal a kisvasut V.⁵² felől számított első kanyarulatával átszelt 2 hosszukás kavicsos dombhátnak a keletijének a bevágásából került elő.⁵³

S.-nél⁵⁴ lakik (egészs. okokból)⁵⁵ Szalay Imre belügymin. tanácsos (ez ceruzával áthúzva – R. P.). Ugron Gábor v. miniszter.⁵⁶ Este együtt (E-nél) Rainprecht T.,⁵⁷

⁴⁴ köv. = következő

⁴⁵ kongl. = konglomeratum

⁴⁶ borrav. = borralaló

⁴⁷ r. = reggel

⁴⁸ püsp. = püspöki

⁴⁹ Steinkohlberg = Kőszénhegy

⁵⁰ tk. = térkép

⁵¹ S. = Sebestyén püspöki erdővéd

⁵² V. = Városlőd

⁵³ MRT 2. 1969. 207. 48/3. régészeti lelőhely.

⁵⁴ S.-nél = Sebestyén püspöki erdővédnél

⁵⁵ Valójában politikai okokból, hogy ne találjanak rá.

⁵⁶ UGRON GÁBOR, ábránfalvi (Marosvásárhely, 1880. jan. 8. – Bakonybél, 1960. okt. 27.) politikus, valóságos belső titkos tanácsos. Lipcsében, Genfben és Budapesten végezte jogi tanulmányait. Főszolgabíró Maros–Torda vm.-ben. 1906-tól Ugozca vm., 1907–1910 között Maros–Torda vm. és Marosvásárhely főispánja. 1913-tól a gr. Andrassy Gyula-féle

Vidacs T., Nagy Sándor mérnök, Hirschfeld B., erdész mérn., öreg Englert, fia és 2 nővére (Mar. és ...)

jun. 12-én reggel ½ 8-tól a csehbányai Rókalikárok keleti mellékárkaiban V. VI. és a Csalányos h.⁵⁸ keleti lábától a vasút felé lehúzódó árok szakadékaiban. Eredménytelenül. A Sebestyén által V és VI nál jelzett szénelőjövotelt nem találtam meg. Esti vonattal haza. Klt. 60 K.

1919. jún. 14. Ujszászy Imre(?) főmérn. kocsin Zirczre. – 16 – XVIII. SW.⁵⁹

Pintérhegyi murvabánya. Rózsaszínű, ...ás mészkő padok. Sokszor mangános részletek. Cephalopodák (Phyllocereselek). –Vadász statigr.⁶⁰ szintezésében 5 sz (Bal. Mon.⁶¹ Paleont. Füg. III Kt.⁶² IX. 27 sz.) – 16)

A Pintérh. és Bocskorh.⁶³ kel.⁶⁴ lejtőjén északnak haladó borzavári uton sárgás-vereses mkő⁶⁵ (Crimaid. brach.) (Vadász: 4.3 ...) – 17).

A Kardosrét f.⁶⁶ K-nek levezető árkon túl emelkedő dombon sárgás tűzkő (Vadász 7 sz. 3 v. 2. sz. ?) majd fehér mkő (Dachol. ?) – 18.)

A még északabbra emelk.⁶⁷ (469 m) domb északi lejtőin ismét tűzkő. 19.)

Kardosréttől Ényra emelkedő 2 dombon kőfejtő. Szürkés fehér márgás mkő padok gyenge a.....ban. A délibb fejtőből Hamatoceras, A. dogger (Alliénzen) Az északi domb ék lábánál szürke brach. mész. 20.)

Estefelé látog. Tóth Aurélnál (Majer Károlylyal.) Klt. 10 K

Alkotmánypárt tagja. 1915–1918 között Marosvásárhely országgyűlési képviselője, 1917. jún. 15 – 1918. jan. 25. között belügyminiszter. 1918. márc. 6. – 1918. nov. 11. között erdélyi királyi biztos. A Károlyi-kormány idejében a Székely Nemzeti Tanács elnöke. 1919. aug. – okt. között a Nemzeti Szabadelvű Párt, majd 1919. okt. – 1922 között a Nemzeti Demokrata Polgári Párt egyik vezetője. 1920–1922 és 1922–1926 között nemzetgyűlési képviselő. 1926–1935 között Kaposvár egységes párti országgyűlési képviselője. 1931-től az országgyűlési pénzügyi bizottság és a 33-as bizottság elnöke. Budapest székesfőváros törvényhatósági bizottságának örökös tagja. Az Országos Takarékosági Bizottság és az Országos Irodalmi és Művészeti Tanács elnöke. (RÉVAI 1925. 18:595., 1935. 21:812.; BÖLÖNY 1978. 98., 146., 164., 296–297.)

⁵⁷ T. = Tóni, Rainprecht Antal beceneve

⁵⁸ A Csalányos hegy (426 m) Csehbányától D–DNy-ra található.

⁵⁹ Szintén utalás a megfelelő térképszelvényre.

⁶⁰ statigr. = statigráfiai

⁶¹ Bal. Mon. = A Balaton környékének monográfiája.

⁶² Füg. III Kt. = függelék III. kötet

⁶³ Pintérh. és Bocskorh. = Pintérhegy és Bocskorhegy

⁶⁴ kel. = keleti

⁶⁵ mkő = mészkő

⁶⁶ f. = felé

⁶⁷ emelk. = emelkedő

1919. jún. 21. Dr Lóczy Lajosnál Arácson.⁶⁸ (A németb.⁶⁹ szén kora: budai márga, (beuton(?) em; f. eocén); - a kislódi II. mediterr. P.....ites ...) – a kardosréti márgás mész liasz és dogger határán, inkább utóbbi (alli.....) H.....ceres ... (ifj. L. L.)

1919. júl. 5. Diákkirándulás. 17–XVIII. Felső... Bánta: Kerényi György VII. Halmai Nándor VI., H. Pál V. és Czövek Jenő V oszt.⁷⁰ Indulás r. 7. ó.⁷¹ Alsóerdőn át (Kéri csárda,⁷² Aprós-erdő⁷³) Kopasztető ény. széles fátlan platóján a Királykut⁷⁴ felé vezető hajlásokon (65. 66.) Kőkori cserepek.⁷⁵ Királykut bőséges vízforrás, mered. sziklafal tövéből. Forráshegyen gyűjt.⁷⁶ Pro..... Rei... 1 pl.⁷⁷ és b.... Vissza este ½ 8-ra.

1919. júl. 6. Tanka Sándorral és Rédey Tónival a márkói vadászklához. Este és hajnalban cserkészet. Eredménytelen.

Júl. 8.-tól aug. 1. szoc. tanítói tanf.⁷⁸

júl. 28. itt volt Dornay Béla.⁷⁹ Hivatalos kiküldetésben jár a szenek után. A

⁶⁸ Lóczy Lajos 1892-ben vásárolta meg Plosszer István veszprémi ügyvéd nyaralóját és szőlőjét Csopakon, Arács határán. (Csopak története. 1997. 619.; CHOLNOKY 1998. 208.)

⁶⁹ németb. = németbányai

⁷⁰ oszt. = osztályos

⁷¹ r. 7. ó. = reggel 7 órakor

⁷² A Kéri-csárda Veszprémfajsztól K-re, a Veszprém–Csopaki országút Ny-i oldalán állott.

⁷³ Az Aprós-erdő a Kéri-csárdától Dk-re volt Köveskúti-pusztától D-re, a Veszprém–Csopak és a Veszprém–Felsőörs országutak között terül el.

⁷⁴ Királykut = Lovas–Királykút

⁷⁵ MRT 2. 1969. 125. 30/8. régészeti lelőhely.

⁷⁶ gyűjt. = gyűjtés

⁷⁷ pl. = példány

⁷⁸ szoc. tanítói tanf. = szocialista tanítói tanfolyam. A piarista (és más) rendtagoknak a kommun idejében (Veszprémben 1919. ápr. 29-én) a következő nyilatkozatot kellett aláírniuk: „Kijelentem, hogy az egyházi pályát elhagyom, és a Tanácsköztársaság szolgálatába lépek”. A veszprémi rendház tagjai – Russel Károly hittanár kivételével – valamennyien (tehát Laczkó Dezső is) aláírták a nyilatkozatot. A történekről bővebben: KOLTAI 2011. 112. Az említett tanfolyam feltehetőleg a kilépett rendtagok ideológiai átképzésére irányulhatott.

⁷⁹ DARNAY-DORNYAI (1943-ig DORNYAY) BÉLA (Keszthely, 1887. márc. 25. – Budapest, 1965. ápr. 5.) piarista szerzetes tanár, muzeológus. 1911-ben lépett be a Piarista Rendbe. 1910-ben történelem–földrajz szakos tanári, 1913-ban geológiából bölcsészdoktori diplomát szerzett. Rendjének rózsahegy (1910–1912), veszprémi (1912–1918), magyaróvári (1918–1921) gimnáziumi tanára, egyúttal a Liptó-vármegyei Múzeum alapítója (1912), veszprémi és magyaróvári múzeumi őr. 1921-ben kilépett rendjéből. 1921–1923 között Budapesten, az Ampelológiai Intézetben és az állami Gombászati Állomáson dolgozott. 1923–1939 között Salgótarjánban gimnáziumi tanár. 1939–1948 között a keszthelyi múzeum munkatársa, 1941-től igazgatója. A tatai piarista rendház gyűjteményének múzeumma fejlesztője. 1949-ben nyugdíját megvonták. 1952–1954 között Budapesten, a Magyar Állami Földtani Intézetnél dolgozott. 1963-ban rehabilitálták. Igen élénk szakirodalmi (természettudományos, régészeti, történeti, turisztikai) munkásságot fejtett ki. (Magyar múzeumi arcképcsarnok. 2002. 184–185.)

németbányai szentet nem ismerte, csak annyiban, hogy Traeger is említette s eocénnek mondotta. Az előfordulást átjegyezte a saját térképébe.

Aug. 12. Rainprecht T-val este Városlődön szállás Englert Józsinál. Vízit Keller Jánosnál.⁸⁰

Aug. 13. D. e. Mayer⁸¹ majolikagyárában. Üzem nélkül, csekély készlettel. Vízit Somlai (Schuhmacher) Ambrus plébánosnál.⁸² Ebéd Rainp.nél. U. ott Ugron Gábor volt Károlyi-éra belügyminiszter⁸³ (előzőleg Csebányán (sic!) Sebestyénnél Szalai min. tan. neve alatt a kom. uralom⁸⁴ idején).⁸⁵ Ebéd után nagyobb társasággal a Knofelbergen át a Grundba. Nirnsee⁸⁶ féle kifosztott vadászkastély. A Gr. felső szakaszában (a 376 m. p.) az urkuti uradalom vasércet kutat. Kréta mész alatt piritess

⁸⁰ KELLER JÁNOS (Városlőd, Veszprém vm., 1861. ápr. 8. – Magyaróvár, 1938. nov. 17.) Piarista szerzetes tanár. 1878. augusztus 27-én Vácon lépett be a rendbe. 1884. május 22-én tett örök fogadalmat. 1884. július 2-án szentelték pappá. 1880–1881 között 7–8. osztályos gimnazista Kecskeméten. 1882–1883 között teológus Nyitrán. 1884–1885-ben egyetemi hallgató (latin, magyar) Kolozsváron. Gimnáziumi tanár 1886–1887 között Rózsahegyen, 1888–1891 között Nagykanizsán, 1892–1902 között Veszprémben. Utóbbi helyen tagja a megyei törvényhatósági bizottságnak is. 1903–1914 között házfőnök, gimnáziumigazgató, a tartományfőnökök tiszteletbeli tanácsadója, a megyei törvényhatósági bizottság és a városi képviselőtestület tagja Máramaroszigeten. 1915-től házfőnök és gimnáziumigazgató Szegeden. 1916–1917 között a tartományfőnök tanácsadója Budapesten. 1918–1921 között a tartományfőnök segítője Budapesten, 1922-ben Tatán. 1923–1926 között a tartományfőnök tiszteletbeli segítője Tatán, 1927–1938 között Magyaróváron. (LÉH-KOLTAI 1998. 187.; Laczkó Dezsőhöz 1917–1932 között írt levelei: LDM Múzeumtörténeti Adattár 48.854/1977.; Rhé Gyulához 1933. júl. 18-án írt levelezőlapja: LDM Múzeumtörténeti Adattár 48.868/1977.; KOPPÁNY 1991. 66–67.)

⁸¹ MAYER GYÖRGY, Mayer János György (kb. 1795–1858) kerámia gyáros fia, aki 1866-ban visszavásárolta a Zichy Domonkos veszprémi püspök által 1845-ben megvett városlődi keménycserép-gyárat. (VARGA 2014. 682.)

⁸² Helyesen SOMLYAI (1900-ig SCHUMACHER) AMBRUS (Vöröstó, 1881. dec. 29. – megölték: Ósi, 1945. febr. 3.) r. k. pap. 1902-ben érettségizett Veszprémben. 1906. jún. 26-án szentelték pappá. 1906. júl. 1-től Tabon, 1909. febr. 17-től Vaszaron, 1909. szept. 18-tól Csóton, 1910. jan. 18-tól ismét Vaszaron, 1911. aug. 1-től Sümegen volt káplán. 1915. szept. 22-én zsinati vizsgát tett. 1916–1919 között plébános Városlődön. 1919. dec. 23-tól Ósiben adminisztrátor, 1920. ápr. 22-től ugyanott plébános. 1937-től püspöki tanácsos. (PFEIFFER 1987. 921–922.)

⁸³ Laczkó itt tévedett, Ugron Gábor nem gr. Károlyi Mihály kormányában, hanem még az őszirózsás forradalom előtt, gr. Esterházy Móric és Wekerle Sándor kormányaiban volt belügyminiszter.

⁸⁴ kom. uralom = kommunista uralom, azaz a Magyarországi Tanácsköztársaság (1919. márc. – aug.) uralma alatt

⁸⁵ Ugron Gábor kommün alatti bujkálásáról: Jönnek elő a remeték. VH 27. évf. 36. szám 1919. aug. 24. 3.

⁸⁶ NIRNSEE PÁL, ajkai (Győr, 1893. máj. 11. – Székesfehérvár, 1945. nov. 24.) ajkai nagybirtokos, országgyűlési képviselő (nagyvázsonyi kerület). Magyaróváron és Halléban tanult. Nála kezdte gazdász gyakornokként szolgálatát Fekete István író. Az említett vadászkastélyt talán még apja, N. Ferenc építhette. (VARGA 2014. 749–750.)

szürke márga, majd vörösbarna mg. alatta mangános telep,⁸⁷ benne helyenkint hematit mutatkozik. Meynhard Vilmos mérnök⁸⁸ szerint cerium és értékesíthető mennyiségben. Az akna 16 m mély. Este Zsófia-pusztára. 17–XVII. 50. B. m. α) Fodor Pistánál szállás.

Aug. 14. Reggel a Gőzfűrészmellől a B linián a 7-nél az új iparvágány hosszában. Jelentős feltárás nincs. Innen a B. 6 menti völgyön Urkutra. Az eoc. széntelegyenge minőségűnek bizonyul. Az mangántelegyengét egyelőre beszüntették. Az F.8 – E 9 aknát készítenek a legelső (F.8) 22 m mély, liasz rögök közt 17 m vastag fekete agyag mangánrög beagyazásokkal. Ugyanilyen a δ)sz., 17 m mély, legfelül eocen. Az ε és -nál fent Meynh. szerint (inkább liasz). Itt volt Balázs bánya-mérnök is. A mangánlerakodást bazaltból(?) származónak mondja. A benne talált liasz, kréta sőt esetleg eocen (Keresztlinia, Csehbánya) meszek(?) másodlagos fekvésű, a bazaltból átképződött mangánvasas agyagpép állását sőt egymás tetejébe hurcolt rögök. Nem valószínű, mert α)nál réteges liaszkon konkordánsan(?) fekszik, kréta v. más fedő nélkül s a 8as ε aknáknál sokkal alacsonyabban.

Az alsó (legmélyebb) aknához felvezető árkolásban a mészagyag a liaszra ráfolyt. A liaszban hier... fac. brachiopodárt találtam.

Ebéd Fodor P.-nál, d. u. Szeiberling Rezsővel kocsin Városlődre. Szállás Somlai (Schumacher) Ambrus plebánosnál. (Vizit: Rainprecht, Englert, Wellmann gyógyszer. (Ko.....i) D. u. Gacser⁸⁹ jegyzővel S. A. kocsiján haza.

Englert portáján s a körül fekete bazalt murvából készült kváderek (római ?) Költs.: borrav. 40 K dohány 10 K.

⁸⁷ A nagyvászonyi Zichy-uradalom szeszgyárainak üzemeltetéséhez több szénre lett volna szükség. A szén utáni kutatások során találtak rá 1917. aug. 18-án Úrkút mellett mangánércre. A felfedezés rendkívül jelentős volt, mert Ausztria–Magyarország csaknem egész mangán szükségletét Servolából kapta. Az onnan való szállítás viszont Olaszország ellenünk való hadba léptekor megszűnt. Zichy Béla gr., mivel saját anyagi ereje kevés volt a beruházáshoz, a budapesti Kohner Bankház javaslatára 1921-ben részvénytársaságot alapított a mangán kitermelésére. Az úrkúti mangán bányászata 2016-ban szűnt meg. (VARGA 2016. 21.)

⁸⁸ MEINHARDT VILMOS (Nagyszeben, 1884. ápr. 8. – Budapest, 1964. dec. 26.) bánya-mérnök. Selmechányán végzett. Nógrádban és Tatabányán bányaüzemeket vezetett. 1912-től telepvezető, 1922-től műszaki igazgató, 1931-től vezérigazgató az Ajkai Kőszénbányánál. 1917-ben felfedezte Úrkúton a mangánérc előfordulást. 1948-tól a Petőfi-bányai beruházások egyik vezetője. Utóbb a budapesti és soproni egyetemeken tanított. (VARGA 2014. 687.; VARGA 2016. 21.)

⁸⁹ GÁCSER LŐRINC (Vászoly, 1864. szept. 1. – ?) 1884-ben érettségizett Somogyicsurgón. Tanítói oklevelet szerzett. Vászolyban 10 évig osztálytanító. 1895-ben Veszprémben jegyzői vizsgát tett. Bándon segédjegyző, majd 1901-ig Herenden körjegyző. 1902–1932 között főjegyző Városlődön. 1919-ben tisztségéről elmozdították, Veszprémben a Tanácsköztársaság túsza volt. Veszprém vármegye tűzrendészeti felügyelője, a járási jegyzőtestület elnöke, a vármegyei törvényhatóság tagja. (HAHN–ZSADÁNYI 1929.; MIHÁLYFI–RUPERT 2017. 33., 69., 93. 44. jegyzet)

Szept. 17-én itt volt Dr Taeger Henrik. Átvette tőlem a 17–XVII 34 (Urkut–Tótvázsony) jelz. eredeti felvételi (25 000-es) térképet és a sajátjába átjegyezte az én bejegyzéseimet a papod(?) rétegekről és a németbányai hárshegyi szénéőfordulásokról. A kislődi furásról és a hársági Hutwagner-féle kibukkanásról nem volt tudomása. – A helyb.⁹⁰ román parancsnokság nem adott neki munkaengedélyt.⁹¹

919. nov. 4. Vm.⁹² közgyűlés. Utána muz. bizotts.⁹³ gyűlés. Határozatok a magánosok birtokában levő műkincsek megszerzése érdekében.⁹⁴ Teymer Oszkár alezr. vmi kat. par.⁹⁵ beigér egy háborús gyűjteményt.

nov. 12. a Hajmáskérre áthelyezett Teymer alezr.-nél a beigért háb. gyűjtemény biztosítása érdekében. Hajmáskéren van. Jelzi majd onnan a megtekintés és átvétel idejét. (a jelzés végleg elmaradt!)

dec. 7. Dr Rédey Tonival eredménytelen vadászat Jutason.

A Magyar Nemzeti Hadsereg gyalogos közlegénye. Özv. Lax Jenőné veszprémi fényképész felvétele.

(LDM–TFGy ltsz. 92.6.1.)

⁹⁰ helyb. = helybeli

⁹¹ Veszprém 1919. aug. 16-tól okt. 6-ig állt román megszállás alatt. (VERESS 1989.; NAGY 2010.)

⁹² Vm. = vármegyei

⁹³ muz. bizotts. = múzeumi bizottság

⁹⁴ A Múzeumi Bizottság ülésén a vallás és közoktatásügyi miniszter 176778/1919. számú leiratának megfelelően, mérlegelve a kömmün alatti eseményeket (amikor még leginkább a múzeumokban elhelyezett műkincsek maradtak meg épségben) Laczkó Dezső is javasolta, hogy hívják fel a vármegye közönségét műkincseiknek a múzeumban való elhelyezésére, akár ajándék, akár letét formájában. Az ügy és előzményének iratai: LDM Múzeumtörténeti Adattára 1971/1855. (Bibó Károly alispán átirata Laczkó Dezsőhöz, 1919. szept. 20.); 1971/1864. (Laczkó Dezső előterjesztése a Múzeumi Bizottsághoz, 1919. okt. 27.); 1971/1863. (a Veszprémvármegyei Múzeumi Bizottság előterjesztése a Vármegyei Törvényhatósági Bizottsághoz, 1919. nov. 4.).

⁹⁵ vmi kat. par. = vármegyei katonai parancsnok. Teimer Oszkár alezredes 1919. okt. 4-től volt Veszprém vármegye katonai parancsnoka.

dec. 11. Lóczynek a Bal. Monogr.⁹⁶ népszerű kiadásához archeol. adatok (L. a levelezést)⁹⁷

dec. 15. Rédey T-vel eredményt. vadászat Jutason

dec. 19–21. Ságvár. Tanka Sándorral kocsin. Ebéd Gamászán Keserü Bélánál. Este Ságv. Nemtur(?) Lajosnál. Másnap vadászat. Hajtásban 5 szarvas. Drilling golyó lövés. 1 tehén sebezve. 21-én látogatás Haczi J-nál Siófok.⁹⁸ Ebéd Gamászán. Utközben 2 vadludat I. T. J.

dec. 22. Vadászat Peremartonban Saáry Tivadarnál. 42 nyúl (saját I.) 1 róka

dec. 29. Vadászat. Tanka Sándorral. Gamászán Keserü Bélánál.⁹⁹ Vendégek közt(?) 3 tiszt a Prónay-osztagból¹⁰⁰ (Siófok). 23 nyúl, 1 róka (S. I. nyúl). Estére Ságvárra.

30-án vadászat a Szentlászlói részen esett 1 őzbak (Tanka)

dec. 31. vadászat a Törzsökösben. Eredménytelen. Délután Gamászán át kocsin haza. 3 cselédleány 25 K, 2 ságvári kocsis 10 K, veszpr. kocsis 20 K – 55 K.

IRODALMI HIVATKOZÁSOK

Rövidítések:

LDM = Laczkó Dezső Múzeum (korábban Veszprémvármegyei-, majd Bakonyi Múzeum)

LDM–TFGy = Laczkó Dezső Múzeum–Történeti Fénykép-gyűjtemény

VH = Veszprémi Hírlap (megjelent 1893–1944 között)

BÖLÖNY József (1992): *Magyarország kormányai 1848–1975*. Akadémiai Kiadó. Budapest

CHOLNOKY (1998): Cholnoky Jenő 1870–1950. Szerk.: Géczy János. *Vár Ucca Tizenhét VI. évf.* 1998/2. sz.

CSABA Imre (1959): *A Tanácsköztársaság Veszprém megyében*. Magyar Szocialista Munkáspárt Veszprém Megyei Bizottsága. Pécs

CSISZÁR Miklós (2014) szerk.: *A Polgármester és Városa. Dr. Komjáthy László 1911–1929*. Veszprém Megyei Jogú Város Önkormányzata. Veszprém

CSOPAK TÖRTÉNETE (1997): *Csopak története*. Szerk.: Lichtneckert András. Veszprém

DAX Margit (1990): Laczkó Dezső életútja. *Múzeumi Diárium. Veszprém megyei múzeumi napló az 1990. esztendőre*. Szerk.: Geiszt Jakabné. Veszprém Megyei Múzeumi Igazgatóság. Veszprém, 29–33.

⁹⁶ Bal. Monogr. = A Balaton Monographiája

⁹⁷ Lóczy Lajos Laczkó Dezsőhöz írt levele, amelyben a régészeti adatokat kérte, Budapest 1919. dec. LDM Múzeumtörténeti Adattára 48.859/1977.

⁹⁸ Hatzinger Jánosné, Irma levelezőlapja Laczkó Dezsőhöz, Siófok, 1925. jún. 16. (LDM Múzeumtörténeti Adattár 98. doboz 48.853/1977.)

⁹⁹ Feltehetően dr. med. Keserü Béla (Fokszabadi-Gamászapuzsza, 1900. jan. 20. – Balatonfüred, 1960. máj. 2.) orvos édesapja. (VARGA 2014. 530.)

¹⁰⁰ Prónay-osztag vagy Prónay-különítmény az ellenforradalmi Nemzeti Hadsereg egyik híres-hírhedt tisztí osztaga. Parancsnoka tótprónai és blatniczai br. Prónay Pál (Romhány, Nógrád vm. 1874. nov. 2. – Szovjetunió, 1946 után) honvédszáz kapitány, majd alezredes volt.

- EHRENBUCH 1917 = Ehrenbuch der österreichisch–ungarischen Wehrmacht. Die Ausgezeichneten im Weltkrieg. Bd. 1. Vaterländischen Archiv. Wien, 1917
- FELSZEGHY Ediltrud (1938): A császári és királyi hadsereg nyelve Magyarországon. Budapest, (Német Nyelvészeti Dolgozatok II.)
- FÖLDESI Ferenc (2010): *Erős hit – erős akarat. A Magyar Királyi Veszprém-jutasi Honvéd Altisztképző Intézet 1924–1944.* Veszprémi Szemle Várostartörténeti Közhasznú Alapítvány. Veszprém, (Veszprémi Szemle Könyvek, 3.)
- FÖLDESI Ferenc (2014): A Polgármester. Világégitől a megerősödésig – korrajz dr. Komjáthy László polgármesterről. *Veszprémi Szemle* 33, 17–47.
- GÁSPÁR Artur (1915): *Unsere Dynastie im Felde 1914–1915.* Druck und Verlag der K. K. Hof- und Staatsdruckerei. Wien
- GY. LOVASSY Klára (1996): Dr. Rainprecht Antal, a magyarországi Páneurópa-mozgalom megalapítója 1881–1946. *Páneurópa-hírlevél. Veszprém megyei különszám*, 1996. május 4.
- HAHN Ferencz–ZSADÁNYI Oszkár (1929) szerk.: *Veszprémmegyei fejek 1919–1929. Emlékalbum a vármegye egyházi, hivatali, tudományos, társadalmi és közgazdasági reprezentánsairól.* „Veszprémmegyei Fejek” Kiadóvállalat. Veszprém. (oldalszámozás nélkül).
- HAMANN, Brigitte (1990) szerk.: Habsburg lexikon. Új Géniusz Kiadó. Budapest
- HERCZEGH Géza (1936): *A m. kir. veszprémi 31. honvéd gyalogezred, a 31. 46. és 79. honvéd menet zászlóaljak, valamint a 31/I. népfőlkelő zászlóalj története.* Sárík Gyula és Géza Könyvnyomdai Műintézete. Cegléd
- HOGYA György (1998): *A város szolgálatában. Veszprém város polgármesterei és tanácselnökei (XIX–XX. század).* Veszprém, 1998 (Veszprém Városi Füzetek 1.)
- HUCHTHAUSEN Lajos (2009): *Bilingvézések. Történetek a veszprémi egyházmegye XX. századi életéből.* Veszprém, (A Veszprémi Egyházmegye Múltjából, 21.)
- HUDI József (1998): *Pénzesgvyör története. Egy bakonyi község múltja és jelene. Geschichte der Gemeinde Pénzesgvyör.* Vergangenheit und Gegenwart einer Gemeinde im Bakonyerwald. Szerző kiadása. Veszprém
- KANSZKY Márton (1942): *Laczkó Dezső (1860–1932).* In: Balanyi György: Magyar piaristák a XIX. és XX. században. Életrajzi vázlatok. Szent István-Társulat. Budapest, 340–349.
- Kegyes-tanítórendiek értesítője 1913–1918: A kegyes-tanítórendiek vezetése alatt álló Veszprémi Róm. Kath. Főgimnázium értesítője az 1913–1918. tanévről. Egyházmegyei Könyvnyomda. Veszprém 1914–1922
- KOLTAI András (2011): *A piarista rend háromszáz éve Veszprémben – tizenkét tételben.* In: PERÉMI 2011. 107–120.
- KÓPHÁZI Ferencné (1994): Laczkó Dezső és Rhé Gyula irodalmi munkássága. *Múzeumi Diárium. Veszprém megyei múzeumi napló az 1994. esztendőre.* Szerk. Geiszt Jakabné. Veszprém Megyei Múzeumi Igazgatóság. Veszprém, 34–41.
- KOPPÁNY István (1991): *Városlőd története.* Városlödi Falumúzeum Baráti Köre. Városlőd
- LÉH István–KOLTAI András (1998): *A Magyar Piarista Rendtartomány történeti névtára 1666–1997 – Catalogus religiosorum Provinciae Hungariae Ordinis Scholarum Piarum 1666–1997.* Magyar Piarista Rendtartomány – Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség. Budapest
- (ifj.) LÓCZY Lajos (1938): *Emlékbeszéd Laczkó Dezsőről.* In: A Veszprémi Piarista Diákszövetség 1938-ban. Veszprém, (A Veszprémi Piarista Diákszövetség kiadványai 8.) 26–33.
- (ifj.) LÓCZY Lajos (1940): Taeger Heinrich emlékezete. *Földtani Közlöny* LXX. 1940/1–3. 1–2.
- A MAGYAR KATONA: BERKÓ István–GYALÓKAY Jenő–MARKÓ Árpád–PILCH Jenő: *A magyar katona vitézségének ezer éve. 1–2. k.* Franklin-Társulat. Budapest, é. n. (1933)

- MAGYAR MÚZEUMI ARCKÉPCSARNOK. (2002): Főszerk.: Bodó Sándor–Viga Gyula. Pulszky Társaság–Tarsoly Kiadó, Budapest
- MIHÁLYFI József–RUPERT Rezső (2017): *A veszprémi túszság története*. Budapest, 1920. Reprint kiadása Földesi Ferenc jegyzeteivel. Veszprémi Szemle Várostörténeti Közhasznú Alapítvány. Veszprém, (Veszprémi Szemle könyvek 10.)
- MRT 2: Éri István–Kelemen Márta–Németh Péter–Torma István: *Veszprém megye régészeti topográfiája. A veszprémi járás*. Akadémiai Kiadó. Budapest, 1969 (Magyarország Régészeti Topográfiája, 2.)
- NAGY Szabolcs (2010): Veszprém 1919. évi román megszállása. *Veszprémi Szemle* 2010/3–4. 29–38.
- NAGY Szabolcs (2013): *A „klerikális reakció” egy fészke a kommün alatt. A Tanácsköztársaság Veszprémben*. In: Nagy Szabolcs szerk.: Vörös és fehér. A vörös és fehér uralom hátszaga. 1919 vidéken. Veszprém, (A Magyar Nemzeti Levéltár Veszprém Megyei Levéltára kiadványai, 30.) 9–24.
- PFEIFFER János (1987): *A veszprémi egyházmegye történeti névtára (1630–1950). Püspökei, kanonokjai, papjai*. Görres Gesellschaft. München, 1987 (Dissertationes Hungariae ex historia Ecclesiae, 8.)
- RAINER Pál (2011): Laczkó Dezső életútja és utóélete évszámokban 1860–1932–2011. *Veszprémi Szemle* 2011/3. 77–89.
- RÉVAI (1911–1935): *Révai Nagy Lexikona. Az ismeretek enciklopédiája. 1–21. kötet*. Révai testvérek. Budapest
- S. PERÉMI Ágota (2011) szerk.: *Emlékkötet Laczkó Dezső (1860–1932) születésének 150. évfordulójára*. Veszprém Megyei Múzeumi Igazgatóság. Veszprém
- SZÜCS Imre (1933): *Laczkó Dezső emlékezete*. Veszprém, (A Veszprémi Piarista Diákszövetség Kiadványai. 7.)
- VARGA Attila (2016): Aknamenet. Száz évre elegendő mangánvagyon van Úrkúton a föld alatt, és ott is marad. *Magyar Nemzet* 2016. július 2. 17., 20–21.
- VARGA Béla (2014) szerk.: *Veszprém megyei életrajzi lexikon*. Bővített és javított kiadás. Eötvös Károly Megyei Könyvtár. Veszprém
- VERESS D. Csaba (1989): Román zászló Veszprém felett. *Múzeumi Diárium. Veszprém megyei múzeumi napló az 1989. esztendőre*. Szerk. Geiszt Jakabné. Veszprém Megyei Múzeumi Igazgatóság. Veszprém, 43–45.